

Διαθεματικές προσεγγίσεις και διαπολιτισμικότητα στα πλαίσια του Δ.Ε.Π.Π.Σ

Ακριτίδης Νικόλαος - Τοκατζόγλου Μιχαήλ

Περίληψη

Οι βαθιές και εκτεταμένες αλλαγές που συμβαίνουν στη σημερινή εποχή, δεν θα μπορούσαν ν' αφήσουν ανεπηρέαστη την εκπαιδευτική διαδικασία. Σήμερα όλο και περισσότερο γίνεται λόγος για την ενίσχυση του παιδαγωγικού ρόλου του σχολείου και για την ανάγκη στενότερης σύνδεσης με την κοινωνία και την αγορά εργασίας.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο παίρνοντας υπόψη την ανάγκη εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και για λόγους κοινωνικούς, επιστημολογικούς, οικονομικούς προχώρησε στη σύνταξη του ΔΕΠΠΣ και του ΑΠΣ.

Η ιδιαιτερότητα της Διαπολιτισμικής προσέγγισης σε σχέση με άλλες παρεμβάσεις που αποβλέπουν στην εκπαιδευτική ισότητα είναι ότι θέτει στο επίκεντρο της τις ασυμμετρίες και τις ανισότητες που παράγονται στη βάση των Εθνοπολιτισμικών Διαφορών.

Για την επίτευξη αυτού του σκοπού κρίσιμη στρατηγική είναι η ανάπτυξη του πολυπολιτισμικού και εκπαιδευτικού υλικού και διδακτικών τεχνικών που υπερβαίνουν τις εθνοπολιτισμικές ιδιαιτερότητες, χωρίς ωστόσο να τις αγνοούν και να εξασφαλίσουν την ομαλή σχολική και κοινωνική ένταξη των διαφορετικών μαθητικών πληθυσμών, χωρίς να απαιτούν την αφομοίωση τους.

Summary

The educational procedure is been affected by the deep and extended changes with taking place, nowadays. It's widespread that a real need exist concerning the reinforce of the educational role that school plays and the connection between school, society and employment. The Greek Institute of Education having under consideration the development of the educational system and also for social, scientific challenges have organized the Educational Curriculum.

The particularity of the Cross-cultural procedure, related to other interventions, connected with educational equalities, is that have based to the disproportions and inequalities, concerning the cultural diversity. For this purpose, it is important the development of the multicultural educational diff and the evaluation of the teaching techniques above the differences of each nationality. The target is the school mainstreaming of different student popularities.

Εισαγωγή

Οι βαθιές και εκτεταμένες αλλαγές που συμβαίνουν στη σημερινή εποχή, δε θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη την εκπαιδευτική διαδικασία. Σήμερα, όλο και περισσότερο γίνεται λόγος για την ενίσχυση του παιδαγωγικού ρόλου του σχολείου και για την ανάγκη στενότερης σύνδεσής του με την κοινωνία και την αγορά εργασίας. Τονίζεται ακόμα η σημασία της δια βίου μάθησης, η

αναγκαιότητα σεβασμού της πολιτισμικής ετερότητας και η σημαντικότητα της ανάπτυξης και ανανέωσης των δεξιοτήτων που απαιτεί μια κοινωνία, η οποία χαρακτηρίζεται πλέον από ρευστότητα και αβεβαιότητα.

Όλο και πιο συχνά η προσοχή μας επικεντρώνεται στα μέτρα της πολιτικής που πρέπει να παρθούν για την ικανοποίηση αυτών των αναγκών, για την υπέρβαση των δυσκολιών και τις αλλαγές που πρέπει να επέλθουν στα σχολικά προγράμματα, τα διδακτικά εγχειρίδια, τη διδακτική μεθοδολογία, τις οργανωτικές δομές, αλλά και τις νοοτροπίες, τις στάσεις, τις συμπεριφορές, τη σχολική κουλτούρα γενικότερα.

Το σημερινό σχολείο και η εκπαίδευση γενικότερα, βρίσκεται μπροστά στην πρόκληση της διαρκούς προσαρμογής σε ένα ασταθή κόσμο, μιας προσαρμογής που προϋποθέτει σταθερές βάσεις και ταυτόχρονα ευελιξία και ευρύτητα (Kress 1999). Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η άποψη ότι κάθε εκπαιδευτικό σύστημα συνδυάζει στοιχεία του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος (Le Metais 1999), όπου, το παρελθόν αντικατοπτρίζεται στους στόχους, τις αξίες και τις δομές, το παρόν το αντιπροσωπεύουν στοιχεία της διδακτικής πράξης και το μέλλον διαμορφώνεται μέσα από τα προγράμματα σπουδών, εφόσον αυτά τείνουν να ενσωματώσουν όλες τις προσδοκίες για τη βελτιστοποίηση της εκπαιδευτικής πράξης.

Τα Α.Π.Σ. αποτελούν συγκροτημένες προτάσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο και τη μορφή της σχολικής γνώσης, στον τρόπο που πρέπει να οργανώνεται η γνώση αυτή και στις διαδικασίες με τις οποίες αποκτάται και αξιοποιείται από όλους τους μαθητές. Ο ρόλος των Α.Π.Σ. στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι σημαντικός διότι βοηθούν στη διαμόρφωση του κοσμοειδώλου των μαθητών, ώστε αυτοί να αποκτήσουν τα εφόδια για τη διαρκή και επιτυχή προσαρμογή τους στο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον που καλούνται να ενταχθούν.

Ειδικά σήμερα που η επιστήμη και η τεχνολογία αναπτύσσονται ραγδαία και οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές αλλαγές επηρεάζουν άμεσα και χωρίς σύνορα τις διάφορες χώρες, η συζήτηση για την καλύτερη οργάνωση των Α.Π.Σ. κατευθύνεται όλο και περισσότερο προς την ολιστική και διαθεματική προσέγγιση της γνώσης με ανακαλυπτικές, συμμετοχικές και βιωματικές μεθοδολογίες. Αυτή η προσέγγιση της γνώσης ανάγει την αποσπασματική γνώση – που συνεπάγεται ο πλήρης διαχωρισμός των γνωστικών αντικειμένων – σε ολιστική και πραγματική γνώση, που συνδεδεμένη με την πραγματικότητα, αξιοποιείται στην καθημερινή ζωή (Ε. Καραζιά-Σταυλιώτη, 2002).

Τα επιχειρήματα **επιστημολογικού περιεχομένου** που παρατίθενται από τους υποστηρικτές της θέσης αυτής αναφέρονται στο ότι η γνώση αποκτά πραγματικό νόημα και την απαιτούμενη εφαρμοσιμότητα στην καθημερινή ζωή κυρίως μέσα από την ολιστική, ενιαιοποιημένη και διεπιστημονική της μορφή (Walker & oltis 1997)

Τα επιχειρήματα **ψυχολογικού περιεχομένου** που βρίσκονται στη σχετική βιβλιογραφία (Francis 1994, White,1998) εντάσσονται τόσο στη Μορφολογική Ψυχολογία, η οποία τονίζει την αρχή που αντιμετωπίζει το παιδί ως ολότητα, όσο και η Ψυχολογία του Παιδιού, η οποία μέσα από τις διάφορες σχολές της (επικοινωνιοδομητισμός, πολλαπλές νοημοσύνες κτλ.) υπογραμμίζει τη

σημασία του τρόπου οργάνωσης των προγραμμάτων σπουδών- τόσο ως προς την επιλογή του περιεχομένου της διδασκαλίας όσο και ως προς την εφαρμοζόμενη μεθοδολογία- στη συνολική ανάπτυξη του παιδιού.

Τέλος, τα **παιδαγωγικού περιεχομένου** επιχειρήματα αναφέρονται στην παιδαγωγική χρησιμότητα των διαθεματικών, συνεργατικών και ανακαλυπτικών διδακτικών μεθοδολογιών, με ιδιαίτερη έμφαση στην παιδαγωγική αναγκαιότητα της προετοιμασίας των μαθητών για τη μεταβαλλόμενη κοινωνία της γνώσης (C.D.R. 1998).

Εννοιολογική διασαφήνιση των όρων

Μετά τα παραπάνω, παραθέτουμε διευκρινίσεις των όρων διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση.

Διεπιστημονικότητα είναι ο τρόπος οργάνωσης του Α.Π. που διατηρεί τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια επιλογής και διάταξης της σχολικής γνώσης, αλλά επιχειρεί με ποικίλους τρόπους να συσχετίσει μεταξύ τους το περιεχόμενο των διακριτών μαθημάτων.

Διαθεματικότητα είναι ο τρόπος οργάνωσης του Α.Π. που καταργεί ως πλαίσια επιλογής και οργάνωσης της σχολικής γνώσης τα διακριτά μαθήματα και αντιμετωπίζει τη γνώση ως ενιαία ολότητα, την οποία προσεγγίζει μέσα από τη συλλογική συνήθως διερεύνηση θεμάτων, ζητημάτων και προβληματικών καταστάσεων, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον με τα κριτήρια των μαθητών.

Ηενιαιοποίηση αναφέρεται στην εσωτερική συνοχή και την ομαλή ροή τόσο εντός των ενοτήτων και μεταξύ των ενοτήτων του αυτού μαθήματος που διδάσκεται σε διαφορετικές τάξεις όσο και στις διαδοχικές βαθμίδες της εκπαίδευσης. Την αναγκαιότητα της ενιαιοποίησης υπογραμμίζουν όπως αναφέραμε πιο πάνω, ψυχολογικοί και επιστημολογικοί λόγοι (Η. Ματσαγγούρας, 2002).

Η πρόταση του Δ.Ε.Π.Σ

Το Π.Ι. παίρνοντας υπόψη τις ανάγκες εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού μας συστήματος, καθώς και λόγους **κοινωνικούς, επιστημονικούς, επιστημολογικούς** και **οικονομικούς** προχώρησε στη σύνταξη του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των αντίστοιχων Α.Π.Σ.

Στη διδακτική μεθοδολογία συναντάμε τους όρους **διεπιστημονικότητα** και **διαθεματικότητα** ως βασικές θεωρίες επιλογής, οργάνωσης και προσέγγισης της επιστημονικής γνώσης οι οποίες αποτελούν τα άκρα ενός δίπολου.

Ως **διεπιστημονικότητα** ορίζεται ο τρόπος οργάνωσης του Α.Π. που διατηρεί τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια επιλογής και διάταξης της Σχολικής Γνώσης, αλλά επιχειρεί με ποικίλους τρόπους να συσχετίσει μεταξύ τους το περιεχόμενο των διακριτών μαθημάτων και ως **διαθεματικότητα** ο τρόπος οργάνωσης του Α.Π. που καταργεί ως πλαίσια επιλογής και οργάνωσης της Σχολικής Γνώσης τα διακριτά μαθήματα και αντιμετωπίζει τη γνώση ως ενιαία ολότητα, την οποία προσεγγίζει μέσα από τη συλλογική συνήθως διερεύνηση θεμάτων, ζητημάτων και προβληματικών καταστάσεων, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον με το κριτήριο των μαθητών (Ματσαγγούρας, 2002).

Στο εκπαιδευτικό μας σύστημα τα διακριτά διδακτικά αντικείμενα διατηρούνται σε αρκετά υψηλό ποσοστό (85% περίπου) και η διαθεματικότητα, εφαρμόζεται με την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας, με την εφαρμογή διαθεματικών δραστηριοτήτων και με την αξιοποίηση των διαθεματικών εννοιών. Για να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από τη διαθεματικότητα κατά τη διδασκαλία, πρέπει να δοθεί έμφαση σε δύο κυρίως τομείς:

1. στην εννοιοκεντρική προσέγγιση και
2. στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ώστε να αποκτά την ικανότητα να επιλύει προβλήματα στην καθημερινή ζωή, να αναπτύσσει κατάλληλες στρατηγικές και να αξιοποιεί την αυτοδιόρθωση (μεταγνωστικές δεξιότητες).

Στη σύνταξη των Α.Π.Σ. καταγράφονται δυο βασικές κατευθύνσεις. Υπάρχουν τα Α.Π.Σ. που επικεντρώνονται στο περιεχόμενο της μάθησης και αυτά που επικεντρώνονται στη διαδικασία της μάθησης. Θεωρείται χρήσιμο η διαθεματική προσέγγιση να άπτεται και να επηρεάζει και τις δύο κατευθύνσεις, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις Α.Π.Σ. που αναπτύσσουν το περιεχόμενο σπουδών με αναφορές και στη διαδικασία της μάθησης και κυρίως τις δραστηριότητες μάθησης (Middlewood Burton 2001), όπως π.χ. τα Α.Π.Σ. στην Ελλάδα.

Η περίπτωση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) που εκπόνησε το Π.Ι. προσεγγίζει ως ένα βαθμό και τις δύο εκφάνσεις της διαθεματικότητας. Αναφέρεται στην εισαγωγή του ότι, για να επιτευχθεί η απαιτούμενη «εσωτερική συνοχή» και η «ενιαία ανάπτυξη περιεχομένων», χρειάζεται η οριζόντια διασύνδεση των επιμέρους αντικειμένων των Α.Π.Σ. μέσα από την κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης του κάθε γνωστικού αντικείμενου, ώστε να εξασφαλίζεται η επεξεργασία εννοιών που ανήκουν στον ίδιο ή σε διαφορετικούς τομείς της επιστήμης με τρόπο που να αναδύει τις μεταξύ τους σχέσεις και τα αντίστοιχα σημεία τομής. Η διαθεματική προσέγγιση στην προκειμένη περίπτωση «θα δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, μια προσωπική, εν πολλοίς, αντίληψη της γνώσης, που θα του επιτρέψει να διαμορφώνει προσωπική άποψη για θέματα που σχετίζονται μεταξύ τους, και να λειτουργεί με βάση αυτή ως υπεύθυνος πολίτης. Η διαθεματική προσέγγιση δεν μπορεί παρά να υποστηρίζεται από μεθόδους ενεργητικής προσέγγισης της γνώσης, οι οποίες εφαρμόζονται στη διδασκαλία του κάθε αντικείμενου».

Έτσι το Δ.Ε.Π.Π.Σ. διατηρεί τα διακριτά μαθήματα στο αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα, αλλά, ταυτόχρονα, αξιοποιεί ποικίλους τρόπους συσχέτισης της γνώσης σε δύο άξονες, τον κατακόρυφο άξονα και τον οριζόντιο που αυτοπροσδιορίζονται ως διαθεματικός και ενιαίος αντίστοιχα.

Στον κατακόρυφο άξονα συσχέτισης το Δ.Ε.Π.Π.Σ. επιδιώκει να εξασφαλίσει εσωτερική συνοχή και ομαλή ροή της γνώσης από ενότητα σε ενότητα, τάξη σε τάξη και βαθμίδα σε βαθμίδα. Πρόκειται για μια ενδο-κλαδική συνοχή, την οποία το Δ.Ε.Π.Π.Σ. επιχειρεί να διασφαλίσει μέσα από την εννοιοκεντρική οργάνωση της γνώσης και ταυτόχρονα, μέσα από την απάλειψη των πρωθύστερων και των επικαλύψεων στην ύλη.

Κατά τον οριζόντιο άξονα διαθεματικής συσχέτισης το Δ.Ε.Π.Π.Σ. επιχειρεί:

Πρώτον, να αναδείξει κατά τη μελέτη των επιμέρους ενοτήτων κάθε μαθήματος τις διεπιστημονικές συσχετίσεις που ενυπάρχουν στα θέματα, στις έννοιες και στις διαδικασίες με όμορους και μη επιστημονικούς κλάδους.

Δεύτερον, να εντάξει μέσα από διαδικασίες «διάχυσης» το περιεχόμενο προγραμμάτων στα υπάρχοντα μαθήματα, όπως είναι, για παράδειγμα, η αγωγή υγείας και η αγωγή καταναλωτή, στο βαθμό που αυτά προσφέρονται για κάτι τέτοιο.

Τρίτον, να κάνει συμπράξεις μαθημάτων, που οδηγούν σε υβριδικά θα λέγαμε μαθήματα, όπως είναι, για παράδειγμα, η μελέτη περιβάλλοντος (Η. Ματσαγγούρας, 2002)

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ., όμως, δεν περιορίζεται στις διεπιστημονικές συσχετίσεις, αλλά επεκτείνεται και στη θεσμοθέτηση σχημάτων προωθημένης διαθεματικότητας.

Συγκεκριμένα, θεσμοθετεί διαθεματικές προσεγγίσεις και εντός των διακριτών μαθημάτων και εκτός αυτών, στα πλαίσια κοινής σύμπραξης διαφορετικών μαθημάτων.

Αναλυτικότερα, στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. προτείνεται μέρος των συνολικά προβλεπόμενων ωρών στο εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα κατά μάθημα, και σε ποσοστό 5-10%, να διατίθεται από τον διδάσκοντα για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε μορφή σχεδίου εργασίας project) με στόχο την εμβάθυνση σε ιδιαίτερος γνωστικά στοιχεία του μαθήματος.

Εκτός από τη «διάθεση του 10%» του χρόνου σε διαθεματικά στοιχεία του προγράμματος, το Π.Ι. προχώρησε στην αναμόρφωση του ωρολογίου προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου εισάγοντας την Ευέλικτη Ζώνη, η οποία προσδοκάται ότι θα βοηθήσει στη βελτίωση της μεθοδολογικής προσέγγισης της των γνωστικών αντικειμένων και στην κατάκτηση από τους μαθητές των δεξιοτήτων της διερεύνησης, του «μαθαίνω πώς να μαθαίνω».

Διαπολιτισμικότητα στο πλαίσιο του Δ.Ε.Π.Π.Σ

Στο ερώτημα τι είναι διαπολιτισμική εκπαίδευση, δεν είναι δυνατόν να δοθεί μια απλή ή μια εύκολη απάντηση. Δεν υπάρχει ένα μονοδιάστατο μοντέλο το οποίο να εφαρμόζεται επιτυχώς σε μια συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Ακόμα, δεν μπορούμε να πούμε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αφορά αποκλειστικά τα σχολεία στα οποία φοιτούν «πολιτισμικά διαφοροποιημένοι» μαθητές. Το ζητούμενο είναι, όλα τα σχολεία, είτε εξυπηρετούν ένα πολυπολιτισμικό μαθητικό πληθυσμό είτε όχι, να αντανakλούν την πολυπολιτισμική φύση της κοινωνίας σ' όλες τις εκπαιδευτικές λειτουργίες τους (Πολίτου Ε., 1999, 3).

Στην τελική Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη των μεταναστών Council of rope, The CDCC' Project No7: The ducation and Cultural Development of Migrants trasburg 1986), η διαπολιτισμική εκπαίδευση ορίζεται με βάση τα παρακάτω τέσσερα βασικά στοιχεία:

- Στην πλειονότητά τους οι κοινωνίες μας είναι πολυπολιτισμικές με τάσεις διεύρυνσης της πολυπολιτισμικότητας,

- Κάθε πολιτισμός έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πρέπει να αναγνωρίζονται και να γίνονται σεβαστά,
- Η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί εν δυνάμει προνόμιο,
- Για να αξιοποιηθεί το προνόμιο της πολυπολιτισμικότητας πρέπει να διασφαλιστεί η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους διάφορους πολιτισμούς – χωρίς να εξαφανίζεται η ιδιαίτερη ταυτότητα κανενός- και η μετατροπή της πολυπολιτισμικής κατάστασης σε διαπολιτισμική.

Ως βασικά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αναφέρονται στην Έκθεση τα εξής. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση:

- Αποτελεί βασική αρχή και στόχο που διέπει κάθε σχολική δραστηριότητα,
- Πεδίο αναφοράς της είναι η άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής,
- Διευρύνει τους υφιστάμενους εκπαιδευτικούς στόχους του σχολείου,
- Προκαλεί την αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών των χωρών καταγωγής και υποδοχής,
- Δημιουργεί προϋποθέσεις για αποδοχή της νέας πολιτισμικής πραγματικότητας και της δυναμικής της στις χώρες υποδοχής,
- Προξενεί επανεξέταση, αναθεώρηση και διεύρυνση των κοινωνικο-κεντρικών και εθνοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου,
- Διευρύνει την οπτική μέσα από την οποία θεωρούνται η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, τα παιδιά και οι ενήλικες,

Αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και για την επίτευξη της μέγιστης κοινωνικής και οικονομικής ένταξης (Μάρκου Γ.Π., 1997, 239-240).

Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση προσπαθεί να δημιουργήσει ένα σύστημα αρχών και μεθόδων, στην βάση των οποίων τείνει να αναδιοργανώσει τις προϋποθέσεις και τις συνθήκες λειτουργίας των σχολείων με δικαιότερο για τους μαθητές τρόπο. Η ιδιαιτερότητα της διαπολιτισμικής προσέγγισης σε σχέση με άλλες παρεμβάσεις που αποβλέπουν στην εκπαιδευτική ισότητα είναι ότι θέτει στο επίκεντρό της τις ασυμμετρίες και τις ανισότητες που παράγονται στη βάση εθνοπολιτισμικών διαφορών (Πολίτου Ε., 1999, 3) & (Μάρκου Γ.Π., 1997, 74).

Η διαπολιτισμική προοπτική στη συγκρότηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και διαδικασιών υπαγορεύει καινούργια πεδία εκπαιδευτικής δράσης (Ευέλικτη Ζώνη), στα οποία τονίζεται η αλληλοκατανόηση ως κινητήρια δύναμη για τις αναγκαίες αλλαγές, ο ρόλος των αξιών, της αμοιβαιότητας και της ισοτιμίας για την επίτευξη ίσης μεταχείρισης, ίσων ευκαιριών και ενσωμάτωσης του διαφορετικού – ως πρόσωπο και ως αντίληψη – στο ντόπιο πολιτισμικό, κοινωνικό και παιδαγωγικό περιβάλλον.

Για την επίτευξη αυτού του σκοπού κρίσιμη στρατηγική είναι η ανάπτυξη πολυπολιτισμικού εκπαιδευτικού υλικού και διδακτικών τεχνικών που να υπερβαίνουν τις εθνοπολιτισμικές ιδιαιτερότητες, χωρίς, ωστόσο, να τις αγνοούν και να εξασφαλίζουν την ομαλή σχολική και κοινωνική ένταξη των διαφορετικών μαθητικών πληθυσμών, χωρίς να απαιτούν την αφομοίωσή τους.

Στο πλαίσιο αυτό μια άλλη αντίληψη για αρκετά από τα μαθήματα του σχολείου αποτελεί έναν καλό αγωγό διαπολιτισμικής επικοινωνίας και μάθησης, αλλά και συγκριτικής αμφιπολιτισμικής προσέγγισης.

Για παράδειγμα το μάθημα της Γλώσσας – Λογοτεχνίας μπορεί ν' αποτελέσει μια εκπαιδευτική στρατηγική νομιμοποίησης των διαφόρων πολιτισμών και διαπολιτισμικής αγωγής των μαθητών. Το λογοτεχνικό κείμενο αποκαλύπτει τη δυνατότητα της γλώσσας να διαμεσολαβεί και να μεταφέρει την εμπειρία του γηγενούς και του ξένου μέσα στην τάξη, καθώς και το ρόλο που η Λογοτεχνία παίζει για τη διάδοση ή και την εξάλειψη πολιτισμικών στερεοτύπων, κοινωνικών προκαταλήψεων και εθνικών διακρίσεων (Χ. Τουρνά, 2002).

Με την εφαρμογή διαπολιτισμικών διδακτικών τεχνικών συμβάλλουμε στη δημιουργία ενός θετικού σχολικού κλίματος, διατηρώντας ταυτόχρονα τον πολιτισμό καταγωγής και τον πολιτισμό υποδοχής των μαθητών. Μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να ενισχύσει:

- ο Την αναγνώριση του δικαιώματος της διαφοράς και της ισότητας στη μάθηση και τη γνώση.
- ο Την κατανόηση του πλούτου και της πρωτοτυπίας των ποικίλων πολιτισμών και θρησκειών.
- ο Την αυτοεκτίμηση των νεοεισερχομένων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την απελευθέρωση των μαθησιακών δυνατοτήτων τους. Την κοινωνική ενσωμάτωση των ξένων μαθητών, με παράλληλη διατήρηση της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους.
- ο ηhigh Τον εμπλουτισμό της ελληνικής εκπαίδευσης και κουλτούρας με στοιχεία από άλλα πολιτισμικά συστήματα.

Ωστόσο, και μέσα από άλλα μαθήματα του σχολείου όπως η Γεωγραφία, η Ιστορία, η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, τα Θρησκευτικά, η Μελέτη Περιβάλλοντος, η Αισθητική Αγωγή είναι δυνατή η καλλιέργεια ενός κοινού συστήματος αξιών όπως: της ανοχής, του σεβασμού των άλλων, της προσαρμοστικότητας, της ανεξιθρησκείας, της οικολογικής ευαισθησίας, της πολυπολιτισμικότητας. Είναι αρκετά διακριτή η διάχυση διαπολιτισμικών αναφορών σε όλα τα μαθήματα και αυτό που μένει είναι να αδράξει την ευκαιρία ο εκπαιδευτικός, για να προσεγγίσει μέσα από δραστηριότητες και σχέδια εργασίας το διδακτικό αντικείμενο και να εμπλέξει σ' αυτό τους μαθητές. Αναφέρω ενδεικτικά το μάθημα των Θρησκευτικών όπου σκιαγραφούνται και χαρακτηριστικά άλλων θρησκευτικών ομάδων, ώστε να ευαισθητοποιηθεί ο μαθητής ως προς τη διαφορετικότητα των πολιτισμών, την αποδοχή και το σεβασμό τους.

Η εφαρμογή διαπολιτισμικών προσεγγίσεων θα συμβάλλει:

Στην ανάδειξη της διαπλοκής και αλληλεπίδρασης των πολιτισμών, καθώς και της δυναμικής τους.

Στην αξιοποίηση της παράδοσης και της ιστορικής μνήμης κάθε κουλτούρας και στην νομιμοποίηση της παρουσίας του «άλλου» στη σχολική κοινωνία.

Η λογική των διαθεματικών προσεγγίσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα, ξεκινά από την υπόθεση ότι μόνο γνωρίζοντας και κατανοώντας το διαφορετικό, μπορεί κάποιος να απομακρυνθεί από τις εγκαταστημένες στάσεις της υποψίας, της προκατάληψης, των στερεοτύπων και της απόρριψης του άλλου. Ο ρόλος

της εκπαιδευτικής παρέμβασης επιλέγει να είναι, όχι αφομοιωτικός και ομοιογενοποιητικός, αλλά διαφωτιστικός, ερμηνευτικός και νηφάλιος. Αυτό θα οδηγήσει τους εκπαιδευτικούς να οργανώσουν μαθησιακές εμπειρίες οι οποίες σταδιακά θα υφάνουν έναν καμβά πολιτισμικά εξακτινωμένο, και να συνειδητοποιήσουν αυτοί και οι μαθητές τους ότι στην παγκόσμια κοινωνία των μεγάλων πληθυσμιακών ανακατατάξεων οι σταθερές και οι βεβαιότητες καταρρέουν και ότι συγκροτούμε τις ταυτότητές μας σε συσχετισμό με κάποια άλλα πρόσωπα αρκετά διαφορετικά από αυτά που γνωρίζουμε.

Ο εκπαιδευτικός λόγος, ιδιαίτερα στη περιοχή των ανθρωπιστικών ή κοινωνικών μαθημάτων, που αποσιωπά την διαφορά, επικεντρώνοντας σε μια μυθολογική κατασκευή περί ενός βιολογικά και πολιτισμικά ενιαίου και διαχρονικού έθνους και εθνικής κοινότητας, επιμένει στην αναπαραγωγή ή στην αποδοχή στερεοτύπων ή σιωπών και εντέλει φοβίζει και αποκλείει τους διαφορετικούς.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βρεττός Γ. & Καψάλης Α. (1997). *Αναλυτικό Πρόγραμμα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Θεοφιλίδης Χρ. (1997). *Διαθεματική Προσέγγιση της διδασκαλίας*, Αθήνα: Γρηγόρης
- Μάρκου, Γ.Π. (1997). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Α. Παππάς.
- Ματσαγγούρας Η. (2002). *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Πολίτου, Ε. (1999). Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Στο *Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, (επιμ.) Γ.Π.Μάρκου (σσ. 13-113). Αθήνα: ΚΕ.Δ.Α. Φ.Ε.Κ. 303 & 304/13-3-2003

Ξενόγλωσση

- C.I.D.R.E. (Σύνδεσμος Παιδαγωγικών Ινστιτούτων Ευρώπης), (1999). *Across the Great Divides*, μτφρ. Ηλιάδης, Ν. - Γαλανοπούλου, Α.: *Διεπιστημονική Διδασκαλία και Μάθηση στο Σχολείο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Francis, H. (1994). *Reflections on psychology and education*. London: University of London, Institute of Education Publications
- Kress, G. (1999). *Education for the 21st Century*. augural Lecture, of Education, University of London.
- Le Metais, J. (1999). Values and Aims in the curriculum and assessment frameworks: A 16 nation review. In B. Moon & P. Murphy (Eds), *Curriculum in context* (pp.93-113)
- Middlewood, D. & Burton, N. (2001). *Managing the Curriculum*. London: SAGE Publications Inc.
- Walker, D. & Soltis, J. (1997). *Curriculum and aims*. New York & London: Publications

White, J. (1998). *Do Howard Gardner's multiple intelligences add up?* Perspectives on Education Policy series. London: University of London, Institute of Publications